

Το μηλο και το φιδι απ' τη σκοπια της Ευας

Γιά τήν έκδοση

Ἡ κατάσταση τοῦ γυν. κινήματος στήν Ἑλλάδα, οἱ διεθνεῖς συγκυρίες, τό κουτσούρεμα στή θεωρία, ἡ ἔλλειψη κάποιας πρακτικῆς δουλειᾶς, ἡ ἀνοδος τοῦ ΠΑΣΟΚ, οἱ ἐκλογές καί οἱ προοπτικές πού ἀνοίγονται, τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά καί ἄλλα σημαντικά δέν συνετέλεσαν στήν έκδοση τοῦ φύλλου.

Κατ' ἀρχήν φανταστήκαμε μία ἐφημερίδα. Ἀργότερα ἀρχίσαμε νά τή σκεφτόμαστε πιό συγκεκριμένα, κάπως τή σχηματοποιήσαμε. Ὅταν πιά εἴμασταν οἰγούρες ὅτι θέλαμε μία ἐφημερίδα, τότε βρήκαμε καί τούς λόγους. Κάπως ἀνάποδη πορεία; Ἰσως ἀλλά πάντως εἰλικρινής.

Ὅπως καί νᾶγιμε τώρα ξέρομε γιατί καί πῶς θέλομε τήν ἐφημερίδα.

Ἐχοντας δουλέψει γιά κάποια χρόνια μαζί στήν ομάδα γυναικῶν νομικῆς, πιστεύομε ὅτι ἔχομε ἀποκτήσει ἓνα πλησίασμα στό τρόπο σκέψης μία κατὰ κάποιο τρόπο κοινότητα συνειδήσεως καί πρακτικῆς. Ἔτσι πιστεύομε ὅτι κατ' ἀρχήν τό πῶς θά ὑπάρξει καί θά λειτουργήσει ἡ ἐφημερίδα περισσότερο θά τό δείξει ὁ χρόνος καί ἡ συνέχεια τῆς έκδοσης παρά θά τό καθορίσουν οἱ ὅποιες ἐπιθυμίες μας ὅσο βαθιεῖς εὐλαβεῖς, φιλόδοξες ἢ σεμνές κι' ἂν εἶναι. Αὐτό βέβαια δέν μᾶς ἀποκλείει νά θέλομε νά φανταζόμαστε νά σχεδιάζομε.

Ἐχοντας ἀποφασίσει τήν έκδοση τῆς ἐφημερίδας θέλομε νά ὑπάρξει οὐσιαστικά. Τί ἐννοοῦμε;

Εἶναι χαρακτηριστικό τῆς κίνησης γύρω ἀπό τό γυναικεῖο στήν Ἑλλάδα μία διάχυτη ἀποσπασματικότητα, ἓνα χάσιμο, μία ἀσυνέχεια. Σάν ἀποτέλεσμα, πράγματα σημαντικά ἴσως, περνᾶμε ἀπαράτηρητα ἢ δέν ξεφευγουν ἀπό κάποιο στενά περικυλισμένο κύκλο γυναικῶν, ἢ ἀντίστροφα παίρνουν σημασία καί γίνονται γνωστά ἄλλα τό ἴδιο ἢ λιγώτερο σημαντικά ὄχι ἀπό κάποια συγκεκριμένη ἐπιλογή, ἀλλά καθαρά γιατί ἔτσι ἔτυχε. Αὕτη ἡ ἀσυνέχεια, τό κομμάτιασμα ὁ καιροσκοπισμός ἀντανακλᾶται παντοῦ. Στό τρόπο πού δουλεύουν οἱ γυναικεῖες ομάδες, στή ποιότητα τῶν σχέσεων καί τῆς δουλειᾶς, πού βγαίνει ἀπ' αὐτές, στίς ιδέες καί στά κείμενα πού κυκλοφοροῦν, στίς κάποιες ἐκδηλώσεις πού γίνονται.

Φιλοδοξία τῆς ἐφημερίδας, οὔτε καί ἐπιθυμία ἄλλωστε δέν εἶναι νά ἐνοποιήσει, ἢ νά δώσει «ἀπ' τή σωστή σκοπιά» ὅτι ὑπάρχει.

Αὐτό πού θέλομε νά κάνομε εἶναι νά ψάξομε. Καί πιστεύομε πῶς ἓνα ψάξιμο εἰλικρινές πού νά μή κάνει τήν μύγα ἐλέγαντα, ἀλλά καί πού νά μπορεῖ νά βρίσκει ὅσα δέν εἶναι φωναχτά, φανερά, καί χοντροκομμένα ἔχει ἤδη ἀρκετή δουλειά.

Ψάξιμο πού; εἰς τās «φεμινιστικές ἡμῶν γραφάς» «στά ἄντρα τῆς γυναικειᾶς καταπίεσης», στοὺς χώρους «ἐκμετάλλευσης τῆς γυναικειᾶς ἐργατικῆς δύναμης» στόν τύπο; στό «κίνημα;» Παντοῦ.

Ψάξιμο γιατί; ὄχι βέβαια γιά νά γίνουμε σοφότερες, ἢ γιά νά γράψομε τήν ἱστορία τοῦ κινήματος. Πιστεύομε πῶς εἶναι σημαντικό νά κρατήσομε καί νά καταγράψομε ὅσα περισσότερα μπορούμε, γιατί μόνο μέσα ἀπό μία πραγματικότητα χωρίς ὑπερβολές ἀλλά μέ πολλές σημαντί ἢ ἀσήμαντες λεπτομερειακές εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξει οὐσιαστικά μία δουλειά γύρω ἀπ' τό γυναικεῖο πρόβλημα. Ὁ καιρός τῶν ὁραμάτων, τῶν φαντασιώσεων, καί τοῦ μαϊμουδισμού ἔχει περάσει ἀνεπιστρεπτι.

ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΗ

Φεμινιστική ὀπτική στήν Ἀρχιτεκτονική

Ἡ ιδέα μιᾶς σφαιρικῆς ἐπανεξέτασης τῆς προβληματικῆς γιά τήν ἀρχιτεκτονική ἀπό φεμινιστική σκοπιά μᾶς γεννήθηκε ἀπό τήν ἀνάγκη ν' ἀναθεωρήσομε τήν ἰδεολογική μας ἀρνηση πού ὠρίμασε στά χρόνια τῆς συμμετοχῆς μας στίς γυναικεῖες ομάδες, σ' ἐκεῖνο πού ἐκφράζει τό πιό σπουδαῖο πεδίο τῆς σπουδῆς καί τῆς δουλειᾶς μας: τήν ἀρχιτεκτονική.

Ὅλες οἱ ἐπιλογές καί οἱ θεωρίες τοῦ προβλήματος τῆς κατοικίας, ἀποτελοῦσαν ἀπό πάντα ἓνα μέρος ἀπό τίς δημιουργίες τοῦ ἀντρικοῦ φύλλου πού οἱ φοβερές τους συνέπειες ἀκόμα σήμερα, μαρτυροῦν τήν ἀπό λυτή ἔλλειψη σεβασμοῦ στίς πραγματικές ἀνάγκες τῶν γυναικῶν.

Τό σημεῖο ἀναχώρησης τῆς ἐρευνᾶς μας ἦταν νά δοῦμε τά κύρια στάδια ἀνάπτυξης τοῦ συστήματος τῆς κατοικίας σέ σχέση μέ τήν ὁργάνωση τῆς οἰκογένειας καί ἰδιαίτερα τόν ρόλο τῆς γυναίκας στό ἐσωτερικό τῆς γιά νά φτάσομε προοδευτικά σέ μία ἀναπροσαρμογή τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τάξης.

Ν' ἀναπροσαρμόσομε μία τάξη σημαίνει πρῶτα νά τήν γνωρίσομε, νά τήν δοῦμε μ' ἓνα καινούργιο μάτι μέ μάτι ἐμπειρο καί εὐαίσθητο σέ ἀνάλογα ἐγχειρήματα ἀπό ἄλλα πεδία ἰδίως τοῦ «προσωπικοῦ» μέσα ἀπ' τήν αὐτοσυνειδηση.

Μ' ἓνα τέτοιο μάτι νέο, «ἀπελευθερωμένο» μπορούμε σ' αὕτη τήν περίπτωση νά διαπεράσομε τήν ἱστορία τῆς πόλης καί τῆς κατοικίας, ἀναζητώντας τήν ἱστορία τῆς ἐξορίας τοῦ ἐνός ἀπό τούς δύο πρωταγωνιστές: τῆς γυναίκας.

Εἶναι ἐντελῶς λαθεμένο καί μονόπλευρο νά καταπιανόμαστε μέ τά προβλήματα ἀναφερόμενες πάντα σ' ἓνα μόνο ὑποκείμενο, τόν ἄντρα, νομίζοντας πῶς περιλαμβάνομε ὅλη τήν ἀνθρωπότητα, σά νά ἦταν σχηματισμένη ἀπό ἄτομα ὅλα ἴσα τῇ στιγμῇ πού δέν εἶναι ἴσα καί ὑπάρχουν δυνατά σοῖχεια γι' αὐτό. Ἡ δεύερη ἐννοια τῆς ἀναπροσαρμογῆς ἀπό γυναικεῖα ὀπτική τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τάξης εἶναι ἐκεῖνη τῆς ἀποκάλυψης τῶν μηχανισμῶν περιορισμοῦ στόν χώρο πού ἔχει ὑποστῇ ἡ γυναίκα στοὺς αἰῶνες.

Ἡ τρίτη καί τελευταία εἶναι ἐκεῖνη τῆς ἀπόκτησης νέων βοηθημάτων ἀποφασιστικῶν νά συνεισφέρουν διαφορετικά σέ μία διεργασία τοῦ σχηματισμοῦ τῆς πόλης συνολικά καί τῆς κατοικίας εἰδικότερα.

Ο ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΦΥΛΛΑ

Τό σπιτί διαμορφωμένο γιά τήν γυναίκα σάν σύνδεση τοῦ δημόσιου μέ τό ἰδιωτικό ἔχει παρουσιάσει πάντα τήν δική του σφαῖρα δράσης ὁ μοναδικός καί εὐνοούμενος χώρος πού μέσα του εἶναι ὁλοκληρωτικά ἀποδεκτὴ καί δικαιολογημένη.

Μά αὕτη ἡ σφαῖρα δράσης στήν πράξη τῆς καθημερινῆς ζωῆς δέν εἶναι παρά ὁ ἐκλεγμένος χώρος τῆς γυναικειᾶς ἐργασίας - καταπίεσης πού δικαιολογεῖται σάν ἐπέκταση τῆς ἀναπαραγωγικῆς λειτουργίας τῆς γυναίκας.

Ἀντίθετα ὅλα αὐτά πού ἀφοροῦν τήν γενικώτερη πολιτική τῶν χώρων καί τό σχεδιασμό τους (ἐπομένως τήν ποιότητα, τίς διαστάσεις καί τήν ἐσωτερική διαμόρφωση, τήν σχέση μέ τήν πόλη καί ἐνδεχόμενα τήν ἐμφάνιση κοινωφελῶν (κοινωνικῶν) ὑπηρεσιῶν, προσδιορίζονται πάντα ἀπό ἄντρες πολιτικούς, οικονομικούς παράγοντες, πολεοδόμους, ἀρχιτέκτονες κλπ.

Ἡ γυναίκα ὁλοκληρωτικά ἀποῦσα σάν στοιχεῖο προσδιοριστικό (ὑποκείμενο ἀποφασιστικό) παρουσιάζεται ὅμως ταυτισμένη μέ τήν ἐννοια τῆς ἴδιας τῆς κατοικίας σάν «συστατικό», σάν «γρανάζι» ἀπαραίτητο τῆς κατοικήσιμης μηχανῆς.

Ἡ ἀμφισβήτητη παρουσία «μιᾶς γυναίκας στό σπιτί» (φυσικό ἐπακόλουθο τῆς ἀπουσίας κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν) παρουσιάζει διὰ μέσου τῆς γενόμενης γκετοποίησης τοῦ χώρου τό πρῶτο ἐπίπεδο τῆς ἰδιωτικοποίησης ἐκ μέρους τοῦ ἄντρα καί ἀντιστοιχεῖ στόν πρότυπο κουλτούρας τοῦ σπιτιοῦ σάν «ἀγαθό» καί «χρηματοκιβώτιο ἀγαθῶν καί προσώπων».

Ὄντας λοιπόν ἡ γυναίκα ὁλοκληρωτικά ἀποῦσα ἀπό τῆς ἀποφασιστικῆς στιγμῆς γιά ὅλα αὐτά πού προσδιορίζει, τίς μεγάλς ἐκλογές, πολεοδομικές καί τοπογραφικές γενικά, μπορούμε νά ποῦμε πῶς ἡ ἀνάπτυξη τοῦ συστήματος τῆς κατοικίας ἦταν τό ἀπευθείας ἐπακόλουθο τῶν ἐπιλογῶν καί τῆς ἱστορίας τοῦ ἄντρα.

Ὁ πρῶτος περιορισμός τοῦ χώρου πού ὑπέστη ἡ γυναίκα ἦταν τοῦ ἐδάφους καί ἀνάγεται στήν προϊστορική ἐποχή στήν ὁποία παρουσιάζεται καί ὁ πρῶτος διαχωρισμός τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων στό ἐσωτερικό τῶν πρωτόγονων ὁμάδων αὕτη μεταξὺ γονέων καί παιδιῶν.

Σ' αὕτη τῇ φάση ἡ γυναίκα γιά πρώτη φορά ἀποσπᾶται στήν πιό στενή (περιορισμένη) χρήση τοῦ χώρου. Ἡ σφαῖρα δράσης τῆς, πράγματι περιορίζεται στήν καλύβα καί στόν ἀμέσως γύρω χώρο, στόν ὁποῖο ἐξορίζεται ἐξ αἰτίας τῆς μητρότητας καί ἐκπληρώνει μέ ἐργασία συμπληρωματική πρὸς τήν ἐργασία τοῦ ἄντρα: συγκομιδῇ, φροντίδα τῶν παιδιῶν καί τῶν γερόντων, διατήρηση τῆς τροφῆς, συντήρηση τοῦ κατοικήσιμου καταφύγιου, τό ὁποῖο ἐγίνε πλέον μόνιμο καί σταθερό σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τόν ἄντρα κυνηγό. Καί ἀκριβῶς ἐξ αἰτίας τῆς ὁλοκληρωτικῆς κατοχῆς τοῦ χώρου ἀπ' τόν ἄντρα παρουσιάζεται γιά τῇ γυναίκα ἡ πρώτη στοιχειώδης μορφή τοῦ διαχωρισμοῦ.

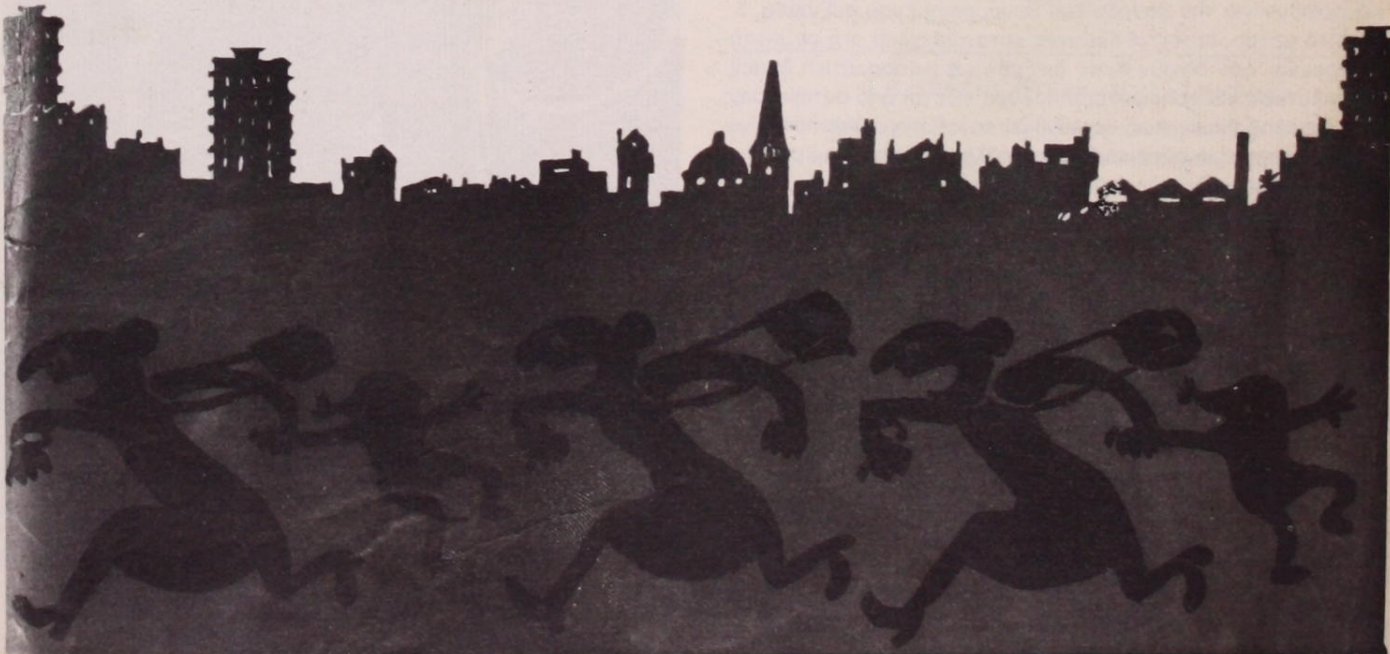
Γιά ὅλο τό διάστημα τῆς ἱστορίας πού χαρακτηρίζεται ἀπό τήν μητρική καταγωγή (καί ὀνομάζεται μητριαρχία) καί στήν διάρκεια τοῦ πρωτόγονου κομμουνισμοῦ τῶν μέσων συντήρησης, ὁ διαχωρισμός τοῦ καθήκοντος καί ἐπομένως ἡ ἐδαφική ἀρμοδιότητα δέν ἀντικατοπτρίζουν ἀκόμα τήν ἀνωτερότητα τοῦ ἐνός φύλου ἀπό τό ἄλλο ἀλλά ἀντίθετα καθένας εἶναι ἐλεύθερος καί κύριος τοῦ γύρω χώρου του.

Μά σιγά-σιγά πού οἱ ἀσχολίες τῶν ἀνθρώπων (κυνήγι, βοσκή, κτηνοτροφία, γεωργία) ἀναπτύσσονται καί προετοιμάζουν τήν γέννηση τῆς ἰδιοκτησίας τῆς γῆς καί τῶν ἀγέλων, ὁ διαχωρισμός τῶν φύλων παίρνει τῇ μορφή τῆς ἱεραρχικῆς λειτουργίας.

Ὅταν λοιπόν ὁ ἄντρας πλησιάζει προοδευτικά στό σπιτί, μέ τήν ἀνακάλυψη τῆς γεωργίας, ἐγκαθίσταται ὀριστικά καί σταθερά καί γίνεται κύριος (padrone) εἰσάγοντας τῇ μονογαμία (σάν μορφή πολιτικοῦ ἐλέγχου τοῦ σώματος τῆς γυναίκας, γιά νά ἀποκτήσει τελικά παιδιὰ τῆς ἀναμφισβήτητης πατρότητας (πού χαρακτηρίζεται ἀπό τήν πατρική καταγωγή).

Μέ τόν ἐρχομό τῆς πατριαρχίας ὁ διαχωρισμός τοῦ χώρου πού πρὶν ἦταν μόνο μεταξὺ ανοιχτοῦ καί κλειστοῦ ἐξαπλώνεται καί στό ἐσωτερικό τοῦ τελευταίου (κλειστοῦ). (harem, gineceo) (χαρέμι γυναικωνίτης).

Ἀπ' αὕτη τῇ στιγμή καί μετὰ ἡ ἐξορία τῆς γυναίκας στό ἐσωτερικό τοῦ σπιτιοῦ θά ὑποστῇ μεταβολές τῆς μέτρησης, στίς ὁποῖες ἀντιστοιχοῦν ἄλλες τόσες μεταβολές τῆς μορφῆς, ἔως τήν σύγχρονη γκετοποίηση τῶν νοικοκυριῶν στίς συνοικίες κοιμητήρια τῶν περιφερειῶν τό ἴδιο ὅπως καί αὐτά τά παλάτια γκέτο τῶν πλουσιῶν.

Φεμινιστική έρευνα

(μετ. Feminist research)

Μέ τη γέννηση του νέου φεμινιστικού κινήματος οι γυναίκες έγιναν αντικείμενο πολλαπλής έρευνας. Οι φεμινίστριες φυσικά πανηγυρίζουν γι' αυτό αν και θάπρεπε να το κάνουν με κάποια προσοχή. Καί στο φεμινισμό, όπως και σε κάθε άλλο τομέα, υπάρχει καλή και κακή έρευνα, και είναι βασικό να ξέρουμε τη διαφορά. Είναι σημαντικό να ξεχωρίσουμε ποιά έρευνα θα ωφελήσει το γυναικείο κίνημα και τη θέση των γυναικών και ποιά όχι.

Επειδή κάποια έρευνα μπορεί να αποβή επιβλαβής, υπάρχουν γυναίκες που απορρίπτουν κάθε έρευνα. Αυτό είναι λάθος: η σωστή φεμινιστική έρευνα είναι ένα χρήσιμο όπλο και το γυναικείο κίνημα πρέπει να επωφεληθί απ' αυτή, έτσι όπως όλα τα ριζοσπαστικά κινήματα πρέπει να χρησιμοποιούν τη σωστή ριζοσπαστική έρευνα. Να απορρίπτεις την έρευνα επειδή κάθε έρευνα είναι κατά κάποιο τρόπο διεφθαρμένη ή επειδή παρεξηγείς τα όρια του τί μπορεί να επιτύχει, είναι σαν να απορρίπτεις μια σημαντική βοήθεια για κοινωνική αλλαγή, χωρίς αυτή, οι φεμινίστριες θα πρέπει να στηριχθούν πάνω σε παλιές ιδέες ή πάνω στην τόσο αμφισβητούμενη «διαίσθηση» (την όποια ένας αριθμός γυναικών θεωρεί αντίδοτο στην τυπική λογική, που είναι κατ' έξοχήν ανδρική).

Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στη φεμινιστική έρευνα και στην «έρευνα πάνω στις γυναίκες». Η τελευταία ωφελεί τις γυναίκες που την κάνουν και την πολιτικο-οικονομική ελίτ που αποκτά έτσι πολύτιμες πληροφορίες για να παγιώσει τον έλεγχο της. Αντίθετα η φεμινιστική έρευνα όφελει τις γυναίκες ανεξάρτητα απ' το ποιά ή τί μελετά. Αυτό σημαίνει ότι η φεμινίστρια ερευνήτρια πρέπει να έχει μια ριζοσπαστική προοπτική. Η σωστή φεμινιστική έρευνα πρέπει να παρουσιάζει υλικό που δεν είναι γενικά γνωστό να ξεκαθαρίσει ότι δεν υπάρχει τρόπος να σταματήσει ο σεξισμός κάτω απ' την υπάρχουσα πολιτικο-οικονομική κατάσταση και πρέπει να προτρέπει σε δράση για μια ριζοσπαστική κοινωνική αλλαγή.

Κάθε έρευνα που γίνεται από γυναίκες δεν είναι φεμινιστική έρευνα. Οι γυναίκες, με την κατάλληλη διαπαιδαγώγηση και ένα μεγάλο ποσοστό προνομιών, είναι τόσο ικανές για έκμεταλλευση όσο κι οι άντρες. Καθώς οι περισσότερες φεμινίστριες ερευνήτριες είναι λευκές και μικροαστές, ένας κίνδυνος είναι ότι μπορεί να περιορίσει το ενδιαφέρον τους σε άλλες γυναίκες σαν αυτές. Επίσης μπορεί η έρευνά τους να ωφελεί τις λευκές μικροαστές και να στρέφεται ενάντια στις γυναίκες της εργατικής τάξης. Π.χ. οι έρευνες για το πώς να καταστήσουν οι γυναίκες ύψηλές θέσεις έχουν το μειονέκτημα ότι δεν ωφελούν την πλειψηφία των γυναικών και ενισχύουν μια καταπιεστική δομή απασχόλησης.

Έρευνα καθαρά αντιφεμινιστική είναι αυτή που χρησιμοποιεί γυναίκες φυλακισμένες σαν πειραματόζωα που πειραματίζεται για καινούργιες αμφίβολες αντιουλληπτικές μεθόδους πάνω σε φτωχές γυναίκες που θέλουν απεγνωσμένα να αποφύγουν άλλη έγκυμοσύνη που έρευνά το πώς θα συγκρατήσει τις πιο φτωχές γυναίκες στη θέση τους που ψάχνει να ανακαλύψει ψυχολογικές ή όρμονικές ανωμαλίες στις λεσβίες. Όλα αυτά και κάθε τι σαν κι αυτά είναι «έρευνα πάνω στις γυναίκες», που με πολιτικούς όρους σημαίνει «έρευνα ενάντια στις γυναίκες».

Αυτά είναι προφανή παραδείγματα αντιφεμινιστικής έρευνας που κάθε γυναίκα εύκολα θα αναγνώριζε. Υπάρχουν όμως κι άλλα είδη έρευνας που δεν είναι τόσο εύκολα αναγνωρίσιμα και περιέχουν αξίες σεξιστικές, ρατσιστικές, ιεραρχικές και καπιταλιστικές. π.χ. οι μελέτες των ψυχολόγων που καθορίζουν την οικογένεια με έπι κεφαλής γυναίκα σαν καθολική, διαλυμένη ή άσταθη, ή αυτές που μιλούν για ένστικτο επιτυχίας που υπάρχει στους άντρες αλλά όχι στις γυναίκες.

Άλλο είδος έρευνας που είναι τελικά επιβλαβής αν και γίνεται με καλούς σκοπούς είναι η έξηξ. Συχνά γίνονται έρευνες για τη καλύτερη θέση των γυναικών που δεν κάνουν τίποτα άλλο από το να τις αποθαρρύνουν, να τους υπενθυμίζουν πόσο καταπιεσμένους είναι και ότι δεν μπορούν να κάνουν τίποτα. Διακηρύξαμε ότι οι γυναίκες είναι καταπιεσμένες και μετά τί; που θέλουμε να κατευθύνουμε το θυμό τους; π.χ. οι μελέτες που δείχνουν τη μηδαμινή εκπροσώπηση των γυναικών σε ύψηλές θέσεις πολιτικών κομμάτων, συμβουλίων ή πανεπιστημιακών συλλόγων. Ήταν σημαντικό κάποτε να λεχθούν αυτά και μάλιστα πολλές φορές για να δείξουν ότι ο σεξισμός πραγματικά υπάρχει. Κάποτε λειτούργησαν σαν μέσα συνειδησιακής ανάπτυξης και για πείσουν για την ύπαρξη του θεσμοποιημένου σεξισμού. Σ' αυτό το μέτρο, αυτές οι έρευνες κατατάσσονται στη φεμινιστική έρευνα. Δεν δίνουν όμως διέξοδο για ριζοσπαστική δράση. Η καλύτερη και χρησιμότερη έρευνα γίνεται από αντιβιστρίες που καταλαβαίνουν πώς λειτουργεί το σύστημα και που είναι στρατευμένες για μια επαναστατική αλλαγή και χτίσιμο μιας πιο σωστής κοινωνίας.

Η καλύτερη φεμινιστική έρευνα είναι αυτή που κατευθύνεται απ' το κίνητρο - αυτό σημαίνει ότι γίνεται στην υπηρεσία του γυναικείου κινήματος, με μια φεμινιστική προοπτική και σχεδιάζεται και εκτελείται από γυναίκες που θεωρούν τους εαυτούς τους σαν μέλη του.

Είδη Φεμινιστικής Έρευνας

Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φεμινιστικής έρευνας:

1) Η έρευνα έπισημανσης, ή όποια έχει συγκεκριμένη αλλά περιορισμένη αξία. Εξέταζει τις λειτουργίες του σεξισμού. Διαθέτει πραγματική πληθώρα υλικού. Η αξία της είναι στο ότι κάνει έμφανεις τις συνηθισμένες, καθημερινές προσβολές κατά των γυναικών που συχνά περνάνε άπαρατήρητες επειδή είναι κομμάτι της καθημερινής ζωής καθενός. Είναι περιγραφική και σπάνια προτείνει λύσεις. Άνθισε στα μέσα του '60 και αποτέλεσε ένα καταρράκτη πληροφοριών που άρθρωσε τη συστηματική φύση της σεξιστικής ιδεολογίας και πρακτικής.

Καθώς όμως ο αριθμός των ανεξερευνήτων περιοχών εξαφανίζεται, εξαφανίζεται κι η ανάγκη για την έρευνα αυτή. Υπάρχουν ακόμα κάποια σημεία για έπισημονική έρευνα και άφορούν τομείς που είχαν άνεπαρκείς μελετηθί αλλά οι περισσότερες φεμινίστριες θα έπρεπε να στραφούν στα άλλα δύο είδη.

2) Η έπιανορθωτική έρευνα, συνδέεται στενά με τη πρώτη στο ότι είναι περιγραφική και σπάνια προτείνει λύσεις ή δράση. Σκοπός της να γεμίσει τα κενά στις γνώσεις μας όσον άφορά τις γυναίκες.

Συνεπώς, όπου ύπήρχε κίνδυνος στην α' κατηγορία να αποβή καταθλιπτική, εδώ δεν ύπάρχει. Αντίθετα είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για συνειδησιακή ανάπτυξη. Έπιανορθώνει το γεγονός ότι οι γυναίκες είχαν παραγνωριστεί για χρόνια στις μελέτες ή είχαν διαχωριστεί με τέτοιο τρόπο που να ισχυροποιείται ο σεξισμός. π.χ. στη κοινωνιολογική έρευνα, μέχρι πρόσφατα, οι γυναίκες συναντούσαμε μόνο στις μελέτες για το γάμο και την οικογένεια. Τώρα παρουσιάζονται και σ' άλλα θέματα, όπως δουλειά, πολιτική στράτευση κλπ.

Ψυχολόγοι, ιστορικοί, μελετητές, λογοτενίας, ανθρωπολόγοι έχουν άρχισει να κάνουν ενδιαφέρουσες μελέτες για το πώς ήταν η ζωή των γυναικών σ' άλλες ιστορικές έποχές: πώς ζούσαν σ' άλλες κουλτούρες: πώς αντιδρούσαν οι γυναίκες σε ψυχολογικά πειράματα (οι ψυχολόγοι συνήθως χρησιμοποιούσαν άντρες για τα πειράματά τους και κατόπιν γενικευαν τα συμπεράσματά τους και για τις γυναίκες).

Αυτός ο τύπος έρευνας, αν και δεν δημιουργεί άπάθεια, περιέχει ένα άλλο πραγματικό κίνδυνο. Όταν δημιουργούμε ένα παρελθόν αντί να ανακαλύπτουμε, αντικαθιστούμε με εύχες τη πραγματικότητα. Εάν πραγματικά ο σκοπός μας είναι ο κοινωνικός μετασχηματισμός, το παρελθόν είναι χρήσιμο για το ότι μπορεί να μάς πη για το σχεδιασμό του μέλλοντος και κάθε μέλλον που θα ήταν πραγματικά «κατάλληλο για τις ανάγκες μας» πρέπει να στηρίζεται σε γεγονότα, όχι σε μύθους.

Εάν πρέπει να σχεδιάσουμε κάποιο είδος μέλλοντος, θα πρέπει να αρχίσουμε κάποιο είδος μέλλοντος, θα πρέπει να αρχίσουμε να δουλεύουμε στο παρόν. Κι έτσι, άφου έχουμε καταγράψει τη λειτουργία του θεσμοποιημένου σεξισμού και έχουμε έξερευνήσει τη θέση των γυναικών στην ιστορία και τις άλλες κουλτούρες, έχουμε καθαρίσει το έδαφος για το τρίτο είδος φεμινιστικής έρευνας.

3) Αυτό έστιάζεται πάνω στις δομές, τη στρατηγική και τους σκοπούς του γυναικείου κινήματος καθ' έαυτο και είναι το πιο σημαντικό είδος φεμινιστικής έρευνας που μπορούμε να κάνουμε. Γιατί αυτή η έρευνα γεννιέται απ' τις ανάγκες του κινήματος και σαφέστατα κατευθύνεται σε δράση. Πολλή απ' αυτή δεν μπορεί να γίνει από γυναίκες που δεν άνηκουν στο γυναικείο κίνημα και δεν μπορεί φυσικά να γίνει από άντρες - πράγμα που δεν ισχύει άπόλυτα για τα δύο προηγούμενα είδη. Κι αυτό όχι επειδή οι γυναίκες είναι σοφότερες ή άγιότερες ή κάτι τέτοιο αλλά επειδή σ' αυτή τη δουλειά οι άντρες άπλά πρέπει να είναι έξω.

Υπενθύμιση: Πρέπει να σιγουρευόμαστε πάντα ότι η έρευνά μας θα όδηγήσει πραγματικά στη κατεύθυνση της ριζοσπαστικής άλλαγής της ύπάρχουσας κατάστασης κι όχι σε συμβιβασμό μ' αυτή. Και θα πρέπει να είμαστε προσεκτικές ότι η έρευνά μας δεν θα χρησιμοποιηθί για να ισχυροποιήσει ή μεγαλώσει τις ταξικές διαφορές μεταξύ των γυναικών. Τελειώνοντας, είναι βασικό να άποτελούμε κομμάτια του κινήματος και σε έλάχιστο βαθμό του συστήματος για την άλλαγή του όποιου δουλεύουμε.

(Σημείωση: Το κείμενο είναι μετάφραση από μια άμερικάνικη μπροσουρά με τίτλο Feminist Research, προϊόν της δουλειάς μιας φεμινιστικής ομάδας της Βαλτιμόρης. Τό μεταφράσαμε γιατί πιστεύουμε ότι το περιεχόμενο τους είναι πολύ ενδιαφέρον αν και ο τρόπος γραφής του είναι άκαμπος και λίγο ξένος προς τον έλληνικό τρόπο σκέψης κι έκφρασης, άποτέλεσμα μιας διαφορετικής ιδεολογικής παράδοσης του άμερικανικού γυναικείου κινήματος).

Γυναικείες ομάδες

1) Η μικρή ομάδα.

Η βάση της όργάνωσης του γ.κ. είναι η μικρή ομάδα. Άποτελείται συνήθως από 8 έως 12 γυναίκες. Ξεκινάει σαν ομάδα συνειδησιακής ανάπτυξης με σκοπό τη μετάβαση άπ' το προσωπικό στο πολιτικό και τόν ταυτόχρονο συσχετισμό τους. Άντανακλά την άλλαγή άπ' τη προσωπική άυτοσυνειδηση στην ομάδα συνειδηση που είναι άνάλογο της ταξικής συνειδησης για το καταπιεσμένο άτομο. Συνήθως φτιάχνεται για όρισμένο διάστημα, μέχρις ότου έπιτευχθί ο σκοπός της, και κατόπιν διαλύεται ή μετατρέπεται σε ομάδα δουλειάς γύρω από ένα συγκεκριμένο θέμα.

2) Η μικρή ομάδα στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, όπου το φεμινιστικό κίνημα γεννήθηκε από το 1974 και μετά, η όργάνωση του κινήματος είναι σ' έμβρυακή κατάσταση και η πείρα που έχουμε από αυτόνομες ανεξάρτητες ομάδες έλάχιστη. Γιατί εδώ θα πρέπει να άφήσουμε στην άκρη τις γυναικείες όργανώσεις που έξαρτώνται ή όχι από κόμματα, διότι ο τρόπος λειτουργίας τους μοιάζει με αυτόν των κομμάτων ή των συλλόγων και συμβουλίων. Άν εξαιρέσουμε την κίνηση για την Άπελευθέρωση της Γυναίκας που ύπήρξε ή πιο όργανωμένη και μαζική ομάδα γυναικών, οι ύπόλοιπες αυτόνομες ομάδες λειτουργήσαν και λειτουργούν έμπειρικά. Προσπαθούν συνήθως να συνδυάσουν δύο πράγματα: την συνειδησιακή ανάπτυξη και την πρακτική δουλειά. Τό άποτέλεσμα συχνά είναι άπογοητευτικό. Είτε η συνειδησιακή ανάπτυξη κάπου άποτυχαίνει λόγω της έλλειψης ούσιαστικής φιλικής έπαφής μεταξύ των γυναικών είτε η πρακτική δουλειά μένει πίσω στην προσπάθεια να δημιουργηθί ένα κλίμα οικιότητας. Βλέπουμε λοιπόν διάφορες ομάδες να διαλύονται και πολλές γυναίκες άπογοητευμένες να ξαναγυρνάνε στα σπία τους.

3) Αίτιες, ούσιαστικοί και τυπικοί λόγοι.

Οι αίτιες και οι λόγοι για την ύπολειτουργία και την διάλυση των αυτόνομων ομάδων είναι πάρα πολλοί και σύνθετοι και δεν είναι εύκολο να τους άπαριθμήσουμε. Μόνο να θίξουμε μπορούμε μερικούς. Θα μπορούσαμε ίσως να τους χωρίσουμε σε ούσιαστικούς και τυπικούς, όνομάζονται αυτούς που άφορούν τη λειτουργία των ομάδων, αν και τελικά δεν είναι καθόλου σίγουρο που θα διαχωρίζονται αυτά τα δύο πράγματα.

3α) Οι περισσότερες γυναίκες δεν έχουν ξεκαθαρισμένους μέσα τους τους λόγους για τους όποιους πηγαίνουν σε μια ομάδα και τό τί ζητάνε από αυτήν. Άλλη, κουρασμένη άπ' τό κόμμα ή την όργάνωσή της ψάχνει άγωνιώδως για πιο ανθρώπινη έπαφή. Άλλη, μετά από συγκρούσεις με τον φίλο ή τον άντρα της, ψάχνει χώρο όπου να μπορεί να μιλήσει για τό πρόβλημά της και να αισθανθί κατανόηση. Κάποια άλλη ζητάει θεωρητική κατάρτιση πάνω στο γυναικείο ζήτημα και μια τρίτη τρόπους να έκφράσει τη κρυμμένη δημιουργικότητά της. Άκόμα κάποιες ζητούν να πολεμήσουν τη μοναξιά τους ή να συζητήσουν και να λύσουν τα σεξουαλικά τους προβλήματα. Φυσικά, δεν είναι καθόλου κακό κάθε κοπέλα να πηγαίνει σε μια ομάδα για κάποιους προσωπικούς της λόγους. Άρκει να τους συνηθιστοποιεί και να μη ξεχνά τον λόγο ύπαρξη κάθε ομάδας και την άναγκαιότητα συλλογικής δράσης. Η άσυνενοησία που έπικρατεί τις περισσότερες φορές όδηγεί στο μπλοκάρισμα της ομάδας και στη διάλυσή της κάποιες φορές.

3β) Ποτέ δεν τηρήθηκε η άπαραίτητη προύπόθεση ότι οι γυναίκες που άποτελούν την ομάδα δεν πρέπει να ξεπερνούν τις 12 γιατί διαφορετικά δεν μπορεί να έπιτευχθί η συνειδησιακή ανάπτυξη. Παρασυρμένες άπ' την άνάγκη να πούμε την άλήθεια που μόλις είχαμε ανακαλύψει σε όσο τό δυνατόν περισσότερες γ. έπιζητήσαμε πάντα μια μαζικότητα που άπέβαινε εις βάρος και της πρακτικής δουλειάς μας.

3γ) Προσπαθήσαμε πάντα να καταφέρουμε και τα δύο στην ίδια ομάδα: και την συνειδησιακή ανάπτυξη και τη πρακτική δουλειά, πράγμα που άποδείχθηκε άνέφικτο και αυτό σε βάρος κύρια της πρακτικής δουλειάς. Υπάρχει πάντα ο κίνδυνος μια ομάδα άρχίζοντας τις συζητήσεις που είναι άπαραίτητες για την ανάπτυξη μιας γ. συνειδησης να μένει και να κολήσει σ' αυτές κι αυτό γιατί κι οι δύο στόχοι δεν γίνεται να έπιτευχθούν παράλληλα. Η πείρα άπ' τις χώρες που έχει άναπτυχθί το φ.κ. δείχνει ότι συνήθως μια ομάδα συνειδησιακής ανάπτυξης φτιάχνεται για όρισμένο χρονικό διάστημα και κατόπιν διαλύεται και οι γυναίκες που την άποτελούσαν έντάσσονται σε ομάδες δουλειάς.

Έχοντας προέλθει οι περισσότερες από κόμματα θέλαμε και προσπαθήσαμε πάντα να έχουμε άποψη για όλα τα θέματα που άφορούσαν τις γυναίκες αλλά και για θέματα πολιτικά, πολιτιστικά κλπ. νοοτροπία καθαρά κομματική. Κάθε έξωτερικό γεγονός είχε άντικτυπο στη δουλειά μας. Φυσικά, καμιά αντίρρηση ότι πρέπει να ξέρουμε τί συμβαίνει γύρω μας κι ούτε πιστεύουμε ότι πρέπει να κλειστούμε σ' ένα γκέττο άρνούμενες τα συμβάντα του «άντρικού» κόσμου. Τελικά όμως συζητούσαμε όλα τ' άλλα και δύσκολα συγκεντρωνόμαστε στη πραγμάτωση μιας συγκεκριμένης δουλειάς.

3ε) Είχαμε πάντα τό πρόβλημα των έκδηλώσεων προς τα έξω. Για να άποφύγουμε τις κατηγορίες ότι είμαστε «λέσχεις συναντήσεων» ότι κλεινόμαστε μεταξύ μας και δεν δρούμε πρακτικά, κάναμε κάποιες ούσιαστικές άπροετοιμαστες έκδηλώσεις και σπασμωδικές, άσθαλες παρουσίες, π.χ. τό διήμερο του Μαρτίου '81 για την ήμερα της γυναικας.

3στ) Άμεσο άποτέλεσμα του προηγούμενου είναι ότι επειδή οι έκδηλώσεις που γίνονται είναι σπάνιες, καταλήγουμε να τις δεχόμαστε άκριτα διψασμένες για γυναικείες έκδηλώσεις. Δεν κάνουμε ούσιαστική κριτική και όταν μάς κάνουν αντίδραμε προσφέροντας κατι ούσιαστικά άσημαντο.

Συνέχεια στη σελίδα 3

«ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΙΧΗ. ΣΤΙΧΟΙ...»

“Ολοι σέ λένε κατ’ εὐθείαν ἄγαλμα
ἐγὼ σέ προσφωνῶ γυναῖκα κατ’ εὐθείαν

18 τοῦ περασμένου Σεπτεμβρίου στὸ Φεστιβάλ Αὐγῆς στὸ Χολαργό. Μία γυναίκα δουλεῖα μὲ τὸν τίτλο «Ἐξω ἀπὸ τὰ τεῖχη, στίχοι...! Μία ἐκδήλωση πού πραγματικά ἐβγαλε ἐξω ἀπὸ τὰ «τεῖχη» τοῦ πολὺ κόσμου, ἀφοῦ τὸ συναίσθημα εἶχε πλημυρίσει τὰ πάντα.

Ὁ Χολαργός ἔχει πιά τὴ μικρὴ του ἱστορία σὲ γυναικεῖα δουλειά. Πέρις στὸ ἴδιο Φεστιβάλ εἶδαμε μιά ὁμαδική προσπάθεια πολλῶν γυναικῶν, πού παρουσίασαν θεατρικὰ τὴ μέρα μιᾶς νοικοκυρᾶς, μὲ τὸ ἔργο «Κάθε μέρα... κάθε μέρα... κάθε μέρα» πού ἔστησαν μόνες τους. Καὶ πού ἐβγαλε πολὺ γέλιο. Φέτος, ἦταν ἓνα ὀπτικοακουστικὸ θέαμα μὲ θέμα τὴ γυναικεῖα - Φεμινιστικὴ ποίηση, πού τόσο λίγη σημασία τῆς εἶχε δοθεῖ στὴ χώρα μας. Μία ποίηση ἄμεση, ζεστή, ἀπλή (ἀλλὰ ὄχι ἀπλοϊκὴ) μ’ ἄλλα λόγια μιά ποίηση τόσο «ἀνθρώπινη» πού ἀγγίζει κατ’ εὐθείαν τὴν καρδιά. Ἡ προσπάθεια καὶ φέτος ἦταν ὁμαδική, ὅπου ὅμως αὐτὴ τὴ φορά τὴν ὁμάδα ἀποτελοῦσαν δύο ἄτομα, ἡ Λούλη Τσαμαντάνη καὶ ἡ Τούλα Χρηστίδου. Ἦταν μιά δουλειά μὲ ἐμπνευση, πού ὅπως μᾶς εἶπαν, ἡ μιά γυναίκα ξύπνησε στὴν ἄλλη. (Ἄρα γε πότε καὶ δύο ἄνδρες θὰ εἶναι ἐτοιμοὶ νὰ «ἐμπνευστοῦν» μαζὶ, ἀπὸ μιά κοινὴ τους ἀνάγκη.)

Στὴν ὁθόνη μιά σειρά ἀπὸ γυναικεῖες φιγούρες, γυναῖκες καθημερινές, νέες, μεγάλες, γριές. Πρόσωπα γυναικῶν πού βλέπετε στὸ δρόμο καὶ θὰ μπορούσαν ν’ ἀνήκουν στὴν κάθε μιά μας. Τίποτα τὸ δραματικὸ, τὸ τραγικὸ, τὸ ἥρωικό. Γιατί μιά γυναίκα, ἀπαλαγμένη ἀπὸ τὸ ἀρσενικὸ σύνδρομο τῆς βαθριτίδας, ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ μιά ἄλλη γυναίκα «ἀπελπιστικὰ ὁμορφὴ» ἢ «δραματικὰ σπασμένη».

Τὸ χαμόγελο τῆς Τζοκόντας μουσικὰ συνόδεψε ὅλη τὴν ἐκδήλωση.

Τὰ ποιήματα ἦταν χωρισμένα σὲ κύκλους:

Ἡ μάνα.

... Ἡ μάνα μου ἢ μακάρια
ἀνυποψίαστη
ἀπὸ τοὺς φόβους τοῦ νοῦ

Ἡ νοικοκυρά:

... Μ’ ἀγάπη καὶ ὑποταγὴ προστατεύω τοὺς ἄντρες μου
Συχνά, πληγώνω μὲ βελονιές τὰ ρούχα γιὰ χάρη τους.

Οἱ δύο γυναῖκες

... Σχεδὸν μιά ὥρα κάθε μέρα
καθόμασταν σ’ αὐτοὺς τοὺς σκληροὺς Πάγκους καὶ μιλάγαμε
γιὰ τὸν Προύστ καὶ τὸ Ταμπάκο
γιὰ τοὺς ἄντρες μας καὶ τοὺς ἑαυτοὺς μας
κι’ ἀγγίζαμε πολὺ βαθειά, στὸ νεῦρο.

Ἡ γυναίκα μὲ τὸν
ἑαυτὸ τῆς:

... Ἐχω ἓνα λεύκωμα γεμάτο φωτογραφίες

οὔτε μιά
δὲν εἶμαι ἐγώ.

Ἡ γυναίκα μὲ
τὸ κορμί της
Γιὰ τὴν γιαγιά

... Γεννήθηκα γυναίκα, ἀνθρώπινο πλάσμα
Ἐχω στήθη κι’ ἓνα μαλακὸ κορμί.
Εἶμαι φτιαγμένη ἀπὸ χῶμα καὶ νερό καὶ μοιάζω μ’ ἓνα δένδρο.
Κουβαλῶ τὸ φάντασμα
δύο γιαγιάδων
μαλακὸ σάν φτερά πουλιοῦ
ὠχρό σάν παλιὸ μετάξι

Θεῖα:

Τὴν ἀνοιξὴ γυναῖκες δὲν τὴν φέρνει ἓνα χελιδόνι.
τὴν φέρνουν ὅλες οἱ Θεῖες τοῦ κόσμου
πού διάλεξαν τὴν χλεύη καὶ τὴ μοναξιά
ὅλες οἱ Θεῖς τοῦ κόσμου πού σφίξανε
πεισματικά τὰ χεῖλη καὶ παραδέχτηκαν
τὴν μαραμμένη σάρκα μπρὸς στοὺς καθρέφτες.

Ἡ γυναίκα μὲ
τὸ κορμί της
Γιὰ τὴν γιαγιά

Ἀδελφὴ μου, ἔχω κάτι νὰ σοῦ πῶ
Ἡ «ἀδράνεια» σου εἶναι ἐπίσης μιά πολιτικὴ ἐπιλογή.

Ἡ γυναικεῖα ποίηση κι’ ἡ γυναικεῖα τέχνη γενικότερα εἶναι ἓνα τεράστιο θέμα πού στὴν Ἑλλάδα τῶρα μόλις ἀνοίγει.

Οἱ Χολαργιώτισσες μὲ τὸ «Ἐξω ἀπὸ τὰ τεῖχη, στίχοι...» ἔριξαν τὴν ὑποψία στοὺς ἀνυποψίαστους καὶ ἐπιβεβαίωσαν τοὺς ὑποψιασμένους.

Συνέχεια ἀπὸ σελίδα 2

32) Ὦντας οἱ περισσότερες φοιτήτριες δουλεύουμε ἀτακτὰ χρονικά. Σταματᾶμε τὰ Χριστούγεννα, τὸ Πάσχα, τὴν ἐξεταστικὴν περίοδο, τὴν καλοκαιρινὴν διακοπὴν τὴν Ἀπόκριες κλπ.

33) Συνηθισμένες ἀπὸ τὴν λειτουργία τῶν πολιτικῶν κομμάτων περιμένουμε πολλές «τὸν καθοδηγητὴ», μένοντας παθητικὴς καὶ φορτώνοντας κάποιες γυναῖκες μὲ ὑπερβολικὴ δουλειά. Τὸ ἀποτέλεσμα νὰ ὑπάρχει μιά ἀνισότητα στὴ δουλειά καὶ καὶ στὴ λειτουργία τῆς ὁμάδας. Κι ὅλα αὐτὰ στὸ γ.κ. πού εἶναι τὸ κατ’ ἐξοχὴν ἀντιεραρχικὸ κίνημα καὶ πού ζητάει νὰ ἀπελευθερώσει τὴν δημιουργικὴ δύναμη κάθε γυναίκας.

34) Φοβισμένες ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ λειτουργία τῶν πολιτικῶν ὁργανώσεων πέσαμε στὸ ἄκρο ἀντίθετο. Ἀποφύγαμε προγράμματα, χρονικοὺς περιορισμοὺς κλπ. Ἐρχόμαστε καὶ φεύγαμε ὅταν, καὶ ὅταν ὅποτε θέλαμε ἀδιαφορόντας γιὰ τὴ δουλειά πού δὲν ἐβγαίνει, πού ἔμενε πίσω καὶ γιὰ τὴ ζημιὰ πού κάναμε σ’ αὐτὴν πού ἔμεναν κι ἤθελαν νὰ δουλέψουν. Ἀλλὰ καὶ σὲ βάρος τῆς συνειδησιακῆς ἀνάπτυξης ὑπῆρξε αὐτὴ ἡ τακτική, γιατί πῶς μπορεῖς νὰ περιμένεις νὰ δημιουργηθῇ ἐπαφὴ μετὰ τῶν γ. καὶ νὰ ξανοιχθοῦνε ὅταν δὲν ξέρουν ἂν ἡ κοπέλλα ἀπέναντί τους θὰ ξαναρθεῖ κι ἂν θὰ τὴν ἀκούσει μέχρι νὰ τελειώσουν ἢ θὰ τὴν διακόψει φεύγοντας.

35) Πέρασε ἀφορμὴ γιὰ νὰ δουλέψουμε ἀπὸ διάφορα ἐξωτερικὰ γεγονότα. Π.χ. μέρα τῆς γυναίκας, διεθνὴς μέρα ἀντισυνέλευσης. Κι ὅταν δὲν ὑπῆρχαν τέτοια γεγονότα δὲν γίνονταν τίποτα. Ἡ δουλειά μας ὅμως πρέπει νὰ ὁργανώνεται σὲ μιά βάση πού ἐμεῖς θὰ ἔχουμε καθορίσει ἀνάλογα μὲ τὴν δυνατότητάς μας καὶ τὴν ἀνάγκη μας. Οἱ ἐκδηλώσεις γιὰ γεγονότα ἐξωτερικὰ θὰ πρέπει νὰ γίνονται παράλληλα μὲ τὴν μόνιμη δουλειά μας.

36) Ἐνα παραπέρα πρόβλημα γιὰ τὴν γυναικεῖα ὁμάδα εἶναι ἡ ἀνυπαρξία ἐνός γυναικεῖου διεκδικητικοῦ κινήματος παρὰ τὴν ὑπαρξὴ φυσικὰ προβλημάτων. Μοναδικὸ πρᾶγμα ἢ μικρὴ κινητοποίηση γύρω ἀπὸ τὴν ψήφισή τοῦ νομοσχεδίου γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ οἰκογενειακοῦ Δικαίου καὶ κάποιες σποραδικὲς ἐμφανίσεις, ὅπως ἡ πορεία γιὰ τὴ Βία στοὺς δρόμους τὰ βράδια.

Γιατί οἱ R Stoues ἦταν ἐπαναστάτες;

(κατὰ τὸν Πῆτ Κωνσταντέα, ΠΟΠ καὶ ΡΟΚ Νο 45)

Οἱ Beatles δὲν ἀντιπροσωπεύανε τίποτε τὸ πραγματικὸ ἐπαναστατικὸ. Ἦταν συγκρατημένα παιδιὰ τῆς Ἑργατικῆς Τάξης. Οἱ R Stoues, ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἦταν τὰ ἀσυμβίβαστα παιδιὰ πού ντρεπόταν νὰ κάνει παρέα ἢ νὰ μιλήσῃ γι’ αὐτὰ ὁ καθωπρέπῃ κόσμος. Βρώμικα ρούχα, βρώμικες συνήθειες, τολμηροὶ στίχοι...

Τὸ ὅτι οἱ stoues ἔγιναν τὸ δεύτερο σὲ δημοτικότητα συγκρότημα τῆς γενιᾶς τοῦ μπήτ, δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο: στίς γλυκανάλατες συνθέσεις καὶ τοὺς ἐρωτοβριθεῖς στίχους τῶν Beatles κλπ. ἀντιτάξανε ἓνα γυμνὸ δυναμισμό, ἓνα ξεκάθαρο σεξουαλικὸ στίχο (πού συχνὰ ἔφτανε καὶ ξεπερνοῦσε τὰ ὅρια μιᾶς φαλλοκρατικῆς διάθεσης καὶ μιᾶς στάσης, σὰν συγκρότητα καὶ σὰν μεμονωμένες προσωπικότητες, πού ἀψηφούσε περιφρονητικὰ κάθε διάθεση συμβιβασμοῦ.... ὄχι, οἱ R Stoues δὲν εἶχαν κατάλοιπα εὐγενείας. Ἡ γυναίκα ἦταν γι’ αὐτοὺς ἓνα σεξουαλικὸ ἀντικείμενο, ἓνα ἀπλὸς σπερματοδέκτης.... Ὁ ἀνδρικός σωθινισμὸς ξεπηδάει τὸ ἴδιο ἀπροκάλυπτος σὲ κομμάτια ὅπως τὸ «Rock street Girl» ἢ τὸ «Stupid Girl», σημάδια τῆς τάσης τῶν Stoues γιὰ ἀπόρριψη τῆς κοινωνίας πού ἐδῶ ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ σεξουαλικά θέματα... Ἡ ἀπειλητικὴ, σατουρνικὴ φυσιογνωμία τοῦ Τζάγγερ πού ἦταν ὁ κύριος ἐκπρόσωπος καὶ βασικότερος ἐκφραστής τῶν συλλογικῶν συναισθημάτων τοῦ γκρούπ φαίνεται ξεκάθαρα στὸ «Sympathy for the devil...» Δὲν χρειαζόσαι μεγάλη φαντασία γιὰ νὰ κλείσεις τὰ μάτια στὸ ἄκουσμα τοῦ τραγουδιοῦ καὶ νὰ τὸν δεῖς μπροστά σου μεγαλύτερο ἀπ’ τὴν πραγματικότητα, μὲ τὰ παχειὰ, ἐμφυτα χεῖλη τοῦ Τζάγγερ, μὲ μιά κόκκινη κάπα μ’ ἓνα μικρόφωνο πού συμβολίζει τὴν τρίαينا καὶ τὸ φαλλὸ ταυτόχρονα, μὲ τὴν ἀμφιλεγόμενη σεξουαλικότητα, μὲ τὰ μισότρελλα, βασιλεμένα ἀπ’ τὰ παραισθησιογόνα μάτια πού ὑπόσχονται καταστροφὴ καὶ μηδενισμό ὅλα τοῦτα ἐντείνουε τὴ βρώμικα σεξουαλικὴ εἰκόνα τοῦ συγκροτήματος καὶ, ἐκείνη τὴν περίοδο εἶχαν αὐξήσει τὴν δημοτικότητά τους στὴν ὑπολανθάνουσα διάθεση τῆς γυναίκας νὰ δοθεῖ, νὰ θιασθεῖ, νὰ γίνῃ ἓνα μὲ τὴν ζωογόνα καὶ καταστροφικὴ παράλληλα δυναμικότητα (sic). Ἦταν μιά διάθεση πού ἐγίνε ἡ βάση τῆς ἐπίθεσης τοῦ φ.κ. καὶ πού οἱ Stoues δὲν κάνανε τίποτα ν’ ἀμβλύνουνε....

Γυναικεῖο στέκι στὴ Ρωμανοῦ

Στὸ σπίτι τῆς Ρωμανοῦ Μελωδοῦ λειτουργεῖ ἓνας χώρος ζεστός καὶ μὲ ἀρκετὴ φαντασία διακοσμημένος ὅπου μποροῦν νὰ συναντιῶνται οἱ γυναῖκες καὶ νὰ κουβεντιάζουν, νὰ πληροφοροῦνται καὶ γενικώτερα νὰ ἐρχονται σὲ μεγαλύερη ἐπαφὴ ἢ μὴ μὲ τὴν ἄλλη, σ’ ἓνα χώρο καθαρὰ δικό τους. Τὸ στέκι αὐτὸ τῶν γυναικῶν θὰ λειτουργεῖ δύο φορές τὴν ἐβδομάδα κάθε Τρίτῃ καὶ Παρασκευὴ ἀπὸ τὴν 9:00 τὸ βράδυ καὶ πέρα.

Υπεύθυνη σύμφωνα μὲ τὸ νόμο: Μαρία Ταμπούκου
Κορυθαῖς 48, Ἀργυροῦπολη, Ἀθήνα.

Φωτοσύνθεση - Ἐπιμέλεια Ἐκδοσης:
«Φωτοκείμενον Ε.Π.Ε.» Βουλιαγμένης 38
Τηλ. 92.31.806

Ναι!!! Στά' SILHOUETTE.
Έχασα πολλά κιλά σέ λίγες
μέρες, μ' ένα νέο σύστημα.
Ναι!!! Χωρίς χάπια και ενέσεις
που δημιουργούν παρενέργειες.
Θυμάσαι πώς είμουν;
Τώρα, ούτε κυτταρίτιδα ούτε
χαλάρωση. Όλα τέλεια.
Ναι!!! Είμαι πολύ ευχαριστημένη.
Στά συνιστώ.

ΕΙΔΙΚΗ
ΠΡΟΣΦΕΡΑ
ΕΚΠΤΩΣΗ 50%
ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
6 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

... Ξανακέρδισα τον
άντρα μου!!!

άδυνατίσατε υπεύθυνα
μόνο σ' ένα από τὰ 3

Silhouette

ΣΥΝΤΑΓΜΑ: ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 3, ΤΗΛ. 3233021
ΠΕΙΡΑΙΑΣ: ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΔΟΥ 138 ΤΗΛ. 4175990
ΓΛΥΦΑΔΑ: ΜΠΙΖΑΝΙΟΥ 2 ΤΗΛ. 8945123

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ
ΦΙΖΙΚΗΣ ΑΠΟΤΡΙΧΩΣΗΣ

ΛΕΩΝΕΥΣΤΡΩΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ - ΑΝΔΡΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

Η πόλη, αντανάκλαση στο χώρο της νεοκαπιταλιστικής και σεξιστικής κοινωνίας

Ο τρόπος και οι σχέσεις παραγωγής γεννούν μία κοινωνία. Στους χώρους που αυτή η κοινωνία ριζώνει ύπολοιπεί τις σχέσεις τάξεων και φύλων, καθορίζοντας την οργάνωση του χώρο-χρόνου των διαφόρων κοινωνικών ομάδων.

Οι πόλεις, κατά συνέπεια, δεν είναι ουδέτερα αντικείμενα ούτε μόνο φόρμες και δομές. Είναι προϊόντα μιάς δοσμένης κοινωνίας, καταδεικνύουν τις κατά χώρο αντιφάσεις της, είναι θεσμοί που αντιπροσωπεύουν ενδιαφέροντα των κυρίαρχων τάξεων, ομάδων, των ανδρών (τό τελευταίο φαίνεται να περνάει τις περισσότερες φορές απαρατήρητο) και που εκφράζουν και ενδυναμώνουν κοινωνικές σχέσεις και συστήματα αξιών.

Η πόλη λοιπόν, από μόνη της, δεν είναι ούτε καλή ούτε κακή, είναι απλά η αντανάκλαση στο χώρο μιάς κοινωνίας. Έτσι και οι ειδικοί περιορισμοί που υφίστανται οι γυναίκες στις πόλεις της Δύσης είναι μέσα στη λογική της οικονομικής και ιδεολογικής καταπίεσής τους.

Δημιουργός σέ κάθε επίπεδο κατά τη διαδικασία της κατασκευής της πόλης στο σύνολό της, δηλ. θερούμενης σάν οικιστικής ενότητας, είναι ο άνδρας. Πράγματι η γυναίκα αποκλειστηκε από την ευθύνη της δόμησης της κατοικίας, από τη στιγμή που αυτή η τελευταία έπαψε να είναι τό προσωρινό και εφήμερο καταφύγιο και έγινε τόπος μόνιμης διαμονής, μετασχηματιζόμενη σέ ανταλλάξιμο αγαθό στά πλαίσια μιάς μεταβαλλόμενης από δώ και πέρα οικονομίας και από τη στιγμή που συνάκολουθο της αποδοχής της γεωργικής ένασχύλησης του άντρα ήταν η κοινωνικοοικονομική υπερίσχυση του (και κατά συνέπεια η μονογαμία και η πατριαρχική δομή της οικογένειας).

Όμως από εκείνη τη μακρική εποχή της προϊστορίας και μετά, αυτή η αρμοδιότητα είναι μόνιμο αντρικό κληροδότημα σέ κάθε επίπεδο μιά κι οι άντρες είναι πιά και επί μέρους υπεύθυνοι: πολιτικά (κυβερνήτες, νομοθέτες), οικονομικά (κεφαλαιούχοι και μεσάζοντες) και τεχνικά (σχεδιαστές και εκτελεστές. Με τη μη άμεση σύνδεση της ζώνης του άντρα με τὰ προβλήματα του «νοικοκυριού» και την ανάθεση αυτών στην γυναίκα, είναι φυσικό η πόλη νά αναπτύσσεται και νά αλλάζει μορφή στις διάφορες εποχές με γνώμονα άλλες ανάγκες, τελειώς διαφορετικές: πολεμικές (όχυρωμένη πόλ.) - φρούριο), θεάματος (μεγαλοπρεπείς μνημειακές πόλεις), κερδοσκοπικές (καπιταλιστική πόλη).

Δέν είναι τυχαίο ότι οι πόλεις όπως διαμορφώθηκαν στο Δυτικό καταπιταλισμό, εξελίχθηκαν πυραμιδοειδώς δηλ. με την εξάρση ενός κέντρου, που συγκεντρώνει τις περισσότερες και υψοαισθητικότερες λειτουργίες και υπηρεσίες και την βαθμιαία εξασθένιση προς την βαθμιαία περιφέρεια, όπου είναι πάντα σέ άνθιση οι μικρομεσαίες οικοτεχνικές.

Τό κέντρο των πόλεων σήμερα συγκεντρώνει τούς θεμελιακούς χώρους αποφάσεων (οικονομικά, πολιτικά, διοικητικά και πολιτιστικά κέντρα, εκκλησίες, ακαδημαϊκούς συνδέσμους) στά όποια έχουν πρόσβαση μόνο ανδρικές μειοψηφίες. Ακόμα και αν θεωρητικά δέν υπάρχουν αύστηρές, τυπικές απαγορεύσεις για τις γυναίκες εν τούτοις τις ύψηλές θέσεις στά κέντρα αυτά κατέχουν και έγγωυνται άνδρες (ή εκκλησία σάν θεσμός όπου επιτρεπότανε μόνο σέ άντρες ή εισόδος στους ιερούς, άδυτους χώρους της λειτουργεί σάν μοντέλο). Σάν χαρακτηριστικό δείγμα μιάς τέτοιας νοοτροπίας αναφέρουμε την περίπτωση όπου γυναίκες κατέθεσαν στεφάνι στην Άφιδα του Θριάμβου στο Παρίσι για νά τιμήσουν τη γυναίκα του Άγνωστου Στρατιώτη και η χειρονομία τους θεωρήθηκε σάν ιεροσυλία.

Η πραγματική τραγωδία βρίσκεται στο γεγονός ότι αυτά τὰ μέρη που παίρνονται οι αποφάσεις, οι λειτουργικοί χώροι κ.λ.π. και που καταλαμβάνουν τούς χώρους του κέντρου των πόλεων τὰ μονοπωλούν οι άνρες έμποδιζοντας τις γυναίκες από μιά γνήσια οικειοποίηση της πόλης σάν σύνολο, η πόλη μπορεί νά προσεγγιστεί απ' αυτές μόνο έμμεσα, ζώφαλτα. Έξ ίσου σημαντικό είναι τό ότι οι άντρες διαχειριζόμενοι τὰ πολιτικά, οικονομικά, έπιστημονικά, θρησκευτικά κέντρα αποφασίζουν τη

Παίρνουμε την ιδέα από τό γαλλικό περιοδικό «Marie-claire» και έγκαινιάζουμε μιά στήλη όπου θά δημοσιεύσουμε την πιό αντιφεμινιστική και κακόγουστη διαφήμιση του μήνα. Δέν πιστεύουμε ότι τό θέμα έξαντλείται μέ μιά στήλη αλλά έπειδή τό πρόβλημα είναι πολύ σημαντικό, πέρα από μιά γενικότερη ανάλυση που σκοπεύουμε νά κάνουμε, θέλουμε μ' αυτή τη στήλη νά κρατάμε συνέχεια άνοιχτή την άπαιτήσή μας νά σταματήσει ο έξευτελισμός των γυναικών απ' όλα τὰ μέσα και μέ όλα τὰ μέσα.

«Μέ δικαστική απόφαση, ΔΕΝ σταματάει τό πείραγμα στο δρόμο»

Και για νά βάζουμε τὰ πράγματα στη θέση τους πρώτα-πρώτα δέν υπάρχει απλό πείραγμα. Υπάρχει βία, ψυχολογική και σωματική. Υπάρχει ή φαλλοκρατική έκφραση που μεταχειρίζεται τη γυναίκα σάν αντικείμενο.

Οι άντρες όπως γενικά θεωρούν τούς έαυτούς τους ώραιους, δυνατούς, σεξουαλικούς, ζητάνε νά έκτονώσουν τις άπεριόριστες σεξουαλικές τους όρμές ακόμα και μέ τη βία. Και δέν έχει σημασία αν τὰ πειράγματά τους είναι πολύ χοντρά ή λιγότερο χοντρά, ή οι χειρονομίες τους πολύ άηδιαστικές ή λιγώτερο άηδιαστικές. Έκείνο που μετράει είναι ότι βιάζουν μιά προσωπικότητα, που «κατά τύχη» συμβαίνει νά είναι φύλου θηλυκού, για νά αποδείξουν στον έαυτό τους την αντρικότητά του. Σκοπός μας σέ τούτα τὰ δυό λόγια, δέν είναι νά κάνουμε ανάλυση περί βίας και βιασμού, (αυτό θά γίνει σέ επόμενο φύλλο μας) αλλά μέ άφορμή τις τελευταίες πράξεις βίας, και μιάς και ή βία έγινε πλέον καθημερινότητα, σάν έμεσα ενδιαφερόμενες προτείνουμε: 1) ν' άπαντάνε μέ «Βία στή Βία των βιαστών», άτομικά και ομάδα μιάς και από δική μας πειρα, διαπιστώνουμε ότι ο αντίσμός τους, φτάνει ως όρισμένα όρια και από κεί και πέρα κυριαρχεί ή δειλία. 2) Καταγγελία άπροκάλυπτη όλων των βιασμών και βιαιοτήτων.

θέση των γυναικών γι' αυτές, και τις έμποδιζουν από τό νά οργανώσουν τούς χώρους της δικής τους ζωής.

Σ' αυτή τη φυσική-χωροτακική όψη της πόλης, δομικά ξένη στις γυναίκες για όλους τούς παραπάνω λόγους, προστίθεται επιπλέον, υπερδομικά, ή συνολική συμπεριφορά που χρησιμοποιούν στη «δημόσια» έκφραση τους οι άντρες, έξ ίσου ξένη στο γυναικείο πληθυσμό.

Η πόλη, εικόνα μιάς βίαιης κοινωνίας.

Παρά τό γεγονός ότι οι γυναίκες άναμιγνύονται μέ τό πλήθος στη πόλη και έτσι δημιουργούν μιάν έντύπωση ίσης κινητικότητας και προσχώρησης μπορούμε νά διακρίνουμε καναλιζαρισμένους χώρους των γυναικών άστυακών δραστηριοτήτων.

Έτσι βλέπουμε συχνά τις γυναίκες μόνες τους στους δρόμους, στά πάρκα, στά καταστήματα χωρίς νά δίνουν την έντύπωση ότι αισθάνονται μειονεκτικά ή κινδυνεύουν. Πράγματι είναι χώρος «φυσικός» για τη γυναίκα τὰ μαγαζιά διαφόρων ειδών όπου βέβαιο εκεί έμφανίζονται μόνο ως καταναλώτριες που επιπλέον χειροκροτούνται για την άγοραστική τους δύναμη. Είναι αλήθεια επίσης ότι βλέπουμε τη γυναίκα στά πάρκα, όμως εκεί βρίσκεται κατά κανόνα, έχοντας βγάλει τὰ παιδιά της περίπατα και ένών τὰ παρακολουθεί νά παίζουν, στις περιπτώσεις δέ που ένδεχομένως θά επικοινωνήσει μέ άλλες γυναίκες θά τό κάνει μέσω των παιδιών της, μιλώντας δηλ. γι' αυτά και όχι για πράγματα που την άφορούν προσωπικά. Παιδιά που πηγαίνουν και έρχονται από τό σχολείο, παιδιά που παίζουν στους κήπους και στά πάρκα, χρειάζονται σίγουρα έπιβλεψη και αυτή συνήθως είναι ή μητρική. Ένας άλλος «φυσικός» τους χώρος είναι τὰ ίνστιτούτα καλλονής, κομμωτήρια κ.λ.π. όπου βέβαια ή παρουσία των γυναικών εκεί άποδίδεται στην «έλαφρότητά» τους και στην έπιθυμία τους, για λούσα χωρίς ποτέ νά εξετάζονται τὰ σύνθετα κίνητρα που βρίσκονται πίσω απ' αυτές τις ένέργειές τους. Δέν υπάρχει λοιπόν πρόβλημα όταν οι γυναίκες βρίσκονται σέ χώρους που αναποκρίνονται στους κοινωνικούς όταν δηλ. ανταποκρίνονται σέ ότι άφορά, την ένασχόληση μέ τὰ παιδιά, τό μαγειρέμα, τις δουλειές, του σπιτιού και γιατί όχι ότι άφορά στην διασκέδαση των ανδρών!... Και ο χρόνος, που δοξέεται για νά τρέχουν από δώ και από κεί συγχέεται μέ τό χρόνο που σπαταλιέται ή μέ τόν έλεύθερο χρόνο τους.

Τί γίνεται όμως όταν μιά γυναίκα έμφανιστεί ή κυκλοφορήσει μόνη σέ χώρους άπρόσιτους ή μη «φυσικούς» γι' αυτήν, ιδίως τη νύχτα; Κάθε γυναίκα ξέρει πολύ καλά τέτοιου είδους «τρέλλες» πληρώνονται μέ κάθε είδους έπιθέσεις και έχθρική συμπεριφορά. Μόνο μιά γυναίκα που «τά θέλει» μπορεί νά βγει μόνη τη νύχτα, ένών τό νά παραμείνει στο σπίτι κοντά στον άνδρα της και τὰ παιδιά της είναι μιά επιπλέον άπόδειξη ότι είναι σεξουαλικά και ήθικά ίσοροπημένη. Άν τη μέρα λοιπόν είναι άνεκτικός προς αυτήν χωρίς νά ξεχνάμε βέβαια την έξευτελιστική ή εκχυδαισμένη εικόνα της στους τοίχους της πόλης όπου, τὰ γυνάμ γυναικεία μέλη προσελκύουν τούς άγοραστές άπιδανων προϊόντων ή την εικόνα της σέ έξώφυλλα περιοδικών ή ακόμα τις «άθώες» ή όχι φάσεις των περαστικών - τό βράδυ ή εικόνα της γυναικείας μόνης στο δρόμο ή περιφερόμενης στο πάρκο έξισώνεται μέ τη γυναίκα-πόρνη. Και βέβαια μιά μεγάλη πλειοψηφία των γυναικών συνηγορούν μέ τούς άνδρες στο νά θέσουν στο περιθώριο και νά κατηγορήσουν τέτοια είδη συμπεριφοράς. Και έτσι για μιά ακόμα φορά οι άνδρες άρπάζουν την εύκαιρία και δυναμώνουν την κυριαρχία της παρέχοντας την προστασία τους στις γυναίκες όταν και αυτές θέλουν νά έπωφεληθούν των πλεονεκτημάτων της πόλης, κυρίως στο επίπεδο της διασκέδασης. Μιά γυναίκα μέ συντροφιά ανδρική στο μπάρ ή άλλοι είναι δεκτική και άσφαλής. Μιά γυναίκα μόνη π.χ. στο θέατρο προκαλεί κατά κανόνα, δυσμενή σχόλια και τη θυμωδία των άλλων, γιατί βέβαια είναι μόνη της έπειδή κάποιος άνδρας δέν θέλησε νά βγει μαζί της. Παρ' ότι λοιπόν οι γυναίκες έχουν άρχισει νά έμφανίζονται πρόσφατα μόνες σέ χώρους παραδοσιακά ανδρικούς (καφενεία, μπάρ κ.λ.π.) ποτέ δέν έγιναν άποδεκτοί από τούς άλλους σάν φυσικοί της χώροι. «Η ίδια πορεία λοιπόν μέσα στη πόλη από ένα σημείο σέ ένα

Πορεία διαμαρτυρίας γυναικών στην Αθήνα
3 Δεκεμβρίου 1981

«Όχι άλλοι βιασμοί
Αντίσταση στη Βία τη καθημερινή»

άλλο είναι μιά διαφορετική πορεία για δύο τυπικά άτομα διαφορετικού φύλου. Διαφορετική αίσθηση χρόνου, διαφορετικά σημεία, ψυχολογικής άγκρίστρωσης ή άπώθησης, διαφορετικά μηνύματα. Διαφορετικά όλα τούτα, αλλά όχι ισότιμα, μιά και οι κανόνες έπιβαλλόμενης κοινωνικής συμπεριφοράς είναι στενότεροι και σκληρότεροι για τη Γυναίκα - σβήνοντας τις ατομικότητες και έπιβάλλοντας μονοδιάστατη συμπεριφορά 2.

Βέβαια, μέ βάση τό θεμελιώδες δίπολο γυναίκα (οικογένεια-έσωτερικό, ιδιωτικό) άφ' ενός και άνδρας (κοινωνία - έξωτερικό - δημόσιο) άφ' έτέρου στις γυναίκες έχει μείνει ένας χώρος δικός τους, τό σπίτι. Εκεί κινούνται άνετα, είναι άσφαλείς, δίνουν την προσωπική τους σφραγίδα στη διακόσμησή του και γενικότερα στη βελτίωσή του, αυτό έπιβεβαιώνονται από τη μιά και θαυμάζονται σάν οικοδόποιους από την άλλη. Όμως - τί παράδοξο! - ακόμα και εκεί μέσα δέν διαθέτουν ένα δικό τους χώρο, έκτός ίσως από την κουζίνα.

Οι γυναίκες πιστεύουμε ότι πρέπει νά καταρρίψουμε τούς μύθους για την ταύτιση της γυναικείας και της οικογένειας μέ τό σπίτι ή για τό ότι ή δουλειά της γυναικείας στο σπίτι είναι «φυσική» της συμπεριφορά, μ' άλλα λόγια έχουμε συνείδηση ότι πρέπει νά σπάσουμε τις ειδικές δομές της καταπίεσής μας για νά κάνουμε νά πέσουν οι τοίχοι που μάς κρατούν δεμένες στον ιδιωτικό χώρο και στην οικογένεια.

Οι δικές μας πρακτικές

Τό νά έχουμε πρόσβαση στη πόλη, τό νά κάνουμε αίσθητή τη συμμετοχή μας στη κίνησή της, στις αποφάσεις της, στη δουλειά, στο θέαμα, στις συναντήσεις και στη κουλτούρα της προϋποθέτει πάντα νά «βγούμε» από τό σπίτι μας.

Εμείς οι γυναίκες πρέπει νά ψάξουμε συστηματικά ότι μάς έλκει και μάς ταιριάζει σάν γυναίκες στους χώρους της πόλης, της πόλης στη σημερινή της πραγματικότητα. Για νά δοκιμάσουμε νά «έπαναστατήσουμε» τη πόλη - τό έξω - άς άρχίσουμε μέ τό νά γνωρίσουμε ότι αγαπάμε σ' αυτή. Παράλληλα άς κατασκευάσουμε στη πόλη τούς δικούς μας έναλλακτικούς χώρους (αυτούς της έλευθερίας, της πάλης, της διασκέδασης, της ένότητας). Οι έμπειρίες από τό φεμινιστικό κίνημα στο έξωτερικό μάς μιλούν για χώρους κλειστούς αυτοσυνείδησης ή χώρους άνοιχτούς συντονισμού της πάλης, χώρους πληροφόρησης και συναντήσεων όπου ένώνονται οι δυνάμεις σπάζοντας τόν ιστορικό άποκλεισμό των γυναικών. Κέντρα - ύπηρεσίες (π.χ. για έκτρώσεις), κέντρα - καταφύγια (σπίτια όπου καταφεύγουν κακοποιημένες γυναίκες), χώροι διασκέδασης (γυναικεία καφενεία, θέατρα κλπ.)

Τό νά «έπανακτήσουμε» την πόλη σημαίνει ακόμα νά έμποδίσουμε την «έπιθεση» της άγοράς έναντι των γυναικών (μόδα, μύθο της εύτυχίας σ' ένα όμορφο διακοσμημένο σπίτι), νά πολεμήσουμε την πραγματοποίηση του φύλου μας από τη διαφήμιση και την άφισολόγηση στους τοίχους και τούς άλλους χώρους της πόλης, νά αποβάλλουμε τις τάσεις ύποταξης και φυγής προς στη βία και την κατεστημένη σεξουαλική «τάξη» (μαθήματα αυτοάμυνας) νά... νά... νά...!

Για μάς βέβαια τό σημαντικό δέν είναι ή «κτήση» του άστυακού χώρου άποβλέποντας σ' αυτόν έξουσιαστικά. Αντίθετα, είναι ή καταστροφή την ιεραρχιών που μάς έκμεταλεύονται, μάς άποκλείουν και μάς ύποβαθμίζουν.

Στην πόλη - όπως κ' άλλου - οι γυναίκες έχουν μόνο μιά έπιλογή: όχι πίσω στους λαβύρινθους που ξέρουμε που οδηγούν, αλλά άνατροπή.

Βιβλιογραφία και άρθρογραφία

1. Ottica femminile in architettura περιοδικό Efffe.
2. Σοφία Μαρτίνου: Άνδρικός - Γυναικείος χώρος. Μιά συγκρουσιακή βίωση. Άνθρωπος + χώρος, έλλ. αρχιτεκτονικό περιοδικό.
- The City Off-Limits to women by Claude Enjeu et Joana Savé
- Les Cahiers du GRIF, Novembre 1977.
- Σιμόν ντέ Μπωβουάρ. Τό Δεύτερο Φύλλο. Έκδόσεις Γλάρος 1979.
- Henri Lefebvre: Le Droit a la ville, ed. Andropos.